

# HALKLA İLİŞKİLER DERS NOTLARI

---

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

## 1919-1960 Yılları Arasındaki Dönem

Milli mücadele döneminde Atatürk'ün yaptığı çalışmalar, halkla ilişkilerin ilk örnekleri olarak değerlendirilebilir. Atatürk, milli mücadeleyle ilgili bilgileri halka aktarmak ve kamuoyu oluşturmak için birçok çalışma gerçekleştirmiştir. İrade-i Milliye ve Hakimiyet-i Milliye gazetelerinin çıkarılması, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü ile Anadolu Ajansı'nın kurulması, bu dönemin ilk halkla ilişkiler uygulamaları kapsamında değerlendirilmektedir. Belirtilen bu iki kurum bilgileri halka aktarmış ve Cumhuriyet kurulduktan sonra da, devrimlerin halka tanıtılmasında önemli rol oynamıştır. Atatürk ayrıca gittiği her yerde halkla görüşmeler yapmış ve onları bilgilendirmiştir. Hatta 1923 yılında Balıkesir'in Zağnos Paşa camisinde hutbeye çıkmış ve halka hitap etmiştir (Erdoğan, 2006: 116, 127).

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk, çalışmalarını halka devrimleri tanıtmak ve benimsetmek üzerine yoğunlaştırmıştır. Bu doğrultuda yurt gezilerine çıkmış, gazetelerden yararlanmış, yenilikleri bizzat kendisi uygulayarak halka örnek olmaya çalışmıştır. Dolayısıyla bu dönemde Atatürk'ün halkla ilişkiler faaliyetleri; yenilikleri tanıtma, benimsetme ve yayma çerçevesi içerisinde (Erdoğan, 2006: 141).

Dr.Öğr.Üyesi Filiz ÇETİNKAYA

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

Cumhuriyetin ilk yıllarından yaklaşık 1946'ya kadar var olan toplumsal yapı, ülkemizde halkla ilişkilerin gelişimi için çok elverişli görülmemektedir. Bu dönemde yaygın olan küçük aile işletmeciliği modeli, halkın devlet ve çevreyle ilişki kurmasını geciktirmiştir. Kendi ürettiğini kendi tüketen, bir çok sorununa kendi imkânlarıyla çözüm bulmaya çalışan halk, yöneticilerle iletişim kurma zorunluluğu duymamıştır. Yöneticilerin de halkla iletişim kurma gibi özel bir amaçları bulunmamaktadır. Merkezi yönetim ihtiyaç duyduğu konularda, halkla tek yönlü olarak ilişki kurmuştur. Örneğin vergi ve asker toplama işleri gibi. Halkın da yönetimle ilişkisi yalnızca bu konularla ilgili olmuştur. Gündemin halk tarafından serbestçe belirlenmesinin tarihi daha sonralarda başlamaktadır (Kazancı, 2007: 232-235).

Dr.Öğr.Üyesi

# TÜRKİYE’DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

Ülkemizde 1946 yılında çok partili sisteme geçiş ve Demokrat Parti’nin kurulması halkla ilişkilerin gelişmesinin bir ölçüde önünü açmıştır. Halkla ilişkilerin gelişimi için önemli olan etmenlerden birisi, “kamunun desteğini almak için kurumlar arası rekabet” artık siyasal alanda başlamıştır. Siyasal partiler iktidara gelebilmek için halkın sorunlarına daha duyarlı olma zorunluluğunu hissetmiş ve halkla olan ilişkisini geliştirmeye çabalamıştır. 1950 yılında yapılan seçimlerde, Demokrat Parti yüzde 52 oy alarak iktidar olmuştur.

Demokrat Parti iktidarı halkın beklentilerini yükseltmiştir. Bu dönemde küçük aile işletmeciliğinin işlevi bozulmuştur. Tarımda makineleşme artmış ve bunun sonucunda üretim de yükselmiştir. Artık üretim aile için değil, pazar ve satış için de yapılmaya başlamıştır. Çiftçilerin makine ve gübre alması için kolay işleyen kredi mekanizmaları kurulmuştur. Bu dönemin dikkate değer bir yeniliği de karayolları ağının genişlemesidir. Karayolları ağının genişlemesi, çiftçi ve köylünün pazara daha kolay ulaşması sonucunu doğurmuştur (Kazancı, 2007: 236-237). Tüm bu etkenler, halkın çevre ve yönetimle iletişimini geliştirmiş ve halkla ilişkilerin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

## 1960-1980 Yılları Arasındaki Dönem

Bu dönemde halkla ilişkiler profesyonelleşmeye ve modern uygulamalar gerçekleştirmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu dönemde; kamu ve özel sektör kuruluşlarında halkla ilişkilerle ilgili çalışmalar artmış, meslek örgütlerinin temeli atılmış, halkla ilişkiler eğitimine başlanmıştır.

Ülkemizde halkla ilişkilerin gelişmesinde 1961 Anayasası'nın önemli rolü olmuştur. Halkın yönetime katılması, sendikalaşma yoluyla hak araması ve yönetime isteklerini iletmesi için gerekli yasal düzenlemeler bu Anayasa ile başlamıştır. Böyle bir ortamın oluşması, halkla ilişkilerin kamu kurumları ve diğer kuruluşlar içinde gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur (Erdoğan, 2006:113).

1960 yılının sonlarında Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Bu kuruluş, ülkemizde halkla ilişkilerin gerçek anlamda uygulanışının başlangıç noktası olarak görülmektedir. Sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmanın planlı bir biçimde gerçekleştirilmesi Devlet Planlama Teşkilatı'nın temel görevleri arasındadır. Planlı kalkınma düşüncesini kamuoyuna benimsetmek ve halkın desteğini almak için, diğer bir deyişle halkla ilişkiler çalışmaları yapmak için bu kuruluşta, Yayın ve Temsil Şubesi kurulmuştur (Asna, 1998: 75). M. Alâeddin Asna'nın aktif olarak görev aldığı bu birim, ülkemizde ilk olarak sistemli halkla ilişkiler çalışmalarına başlamıştır.

# TÜRKİYE’DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

Devlet Planlama Teşkilatı, hazırlanan beş yıllık ve yıllık kalkınma planlarının başarıya ulaşması için halkla ilişkiler çalışmalarına önem vermiştir. Özellikle 1979 yılında başlayan dördüncü beş yıllık kalkınma planı dönemine kadar yoğun halkla ilişkiler çalışmaları sürdürülmüştür. Bunlara, çeşitli illerin fuarlarına katılma, seminerler verme, planları yerli ve yabancı bilim adamlarının tartışmalarına açma, radyo programlarına katılma gibi çalışmalar örnek verilebilir.

1962 yılında, kamu kuruluşlarının çalışmalarını incelemek ve önerilerde bulunmak amacıyla bir projeye başlanmıştır. Bu projenin adı “Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi” dir. Kısaca MEHTAP projesi diye de bilinir. Proje; Devlet Planlama Teşkilatı’nın isteği üzerine Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü’nün koordinasyonu ile yapılmıştır. Projenin raporu 1963 yılında yayınlanmıştır. Raporda; devlet kuruluşlarının çalışmalarında ve kararların alınmasında halkla yakın ilişki kurmanın zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Gelişmiş ülkelerde yönetimlerin, halkla ilişkiler için çeşitli düzenlemeler yaptıkları, karar vermeden önce halkı dinledikleri, onların isteklerini değerlendirdikleri raporda belirtilmiştir. Bu doğrultuda, Türk yönetiminin çeşitli birimlerinde her kurumun bünyesine uygun olarak halkla ilişki ve dinleme usullerinin kurulması önerilmiştir (Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluş ve Görevleri, 1966: 55). MEHTAP Projesi kuşkusuz doğrudan halkla ilişkiler amaçlı bir çalışma değildir. Ancak, ülkemizde ilk defa halkla ilişkilerin gereğine resmi olarak dikkat çekmesi açısından önemlidir.

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

Bu dönemde ülke çapındaki sistemli ilk halkla ilişkiler kampanyası, nüfus planlaması konusunda yapılmıştır. 1965 yılında nüfus planlamasıyla ilgili kanun çıkarılmış ve Nüfus Planlaması Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu genel müdürlük nüfus planlamasıyla ilgili halkla ilişkiler çalışmalarını planlamış ve yürütmüştür. Kampanya çerçevesinde, konu basın yardımıyla halkla duyurulmuş, çeşitli illerde halkla toplantılar düzenlenmiş, kadın doğum uzmanı hekimler eğitim toplantılarını sürdürmüştür (Asna, 1998: 82-84).

1966 yılında, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nda ilk olarak halkla ilişkiler dersleri vermeye başlamıştır. Bu dersleri, ABD'de iletişim ve halkla ilişkiler konusunda yüksek lisans yapan M. Alâeddin Asna vermiştir. Asna tarafından 1969 yılında bir halkla ilişkiler kitabı da yazılmıştır (Asna, 1998: 87-88). Birkaç yıl içerisinde Ankara, İzmir ve İstanbul'da bulunan Gazetecilik Yüksek Okulları'nın ders müfredatlarında halkla ilişkiler yer almaya başlamıştır (Peltekoğlu, 2007: 129).



# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

Bu dönemde kamu yönetiminde halkla ilişkiler uygulaması olarak, İdari Danışma Merkezi'nden söz edilebilir. Merkez 1966 yılında kurulmuş, çalışmalarına 1967 yılının Şubat'ında başlamıştır. İdari Danışma Merkezi'nin iki temel görevi bulunmaktadır. Birincisi, halkın kamu kuruluşlarıyla ilgili sorularını telefonla cevaplandırmaktır. İkincisi, kırtasiyeciliğin azaltılmasını sağlayacak bilgileri toplayıp, ilgili kurumlara iletmek ve gerekli düzenlemelerin yapılmasına aracılık etmektir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde çalışmalarına başlayan merkezde, çeşitli kuruluşlardan 15 memur görev almıştır. Merkez dilekçeyle başvuru ve kişisel görüşmeyi kabul etmemiş, sadece telefonla halka yardımcı olmaya çalışmıştır. İdari Danışma Merkezi 1972 yılında kapatılmıştır (Ertekin, 1983: 68-69).

Dr.Öğr.Uyesi

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

---

Halkla ilişkilerin bu dönemde gelişmesine katkı sağlayan bir olay da, TRT tarafından televizyon yayınlarının başlatılmasıdır. 1968 yılında ilk deneme televizyon yayını Ankara'da gerçekleşmiştir. 1970 yılında İzmir, 1971 yılında da İstanbul Televizyonu faaliyete geçmiştir ([www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx](http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx)). 1969 yılından itibaren, özel sektörde halkla ilişkiler birimleri kurulmaya başlamıştır. Önce Koç Holding'te halkla ilişkiler çalışmalarına başlanmış, bunu Eczacıbaşı ve Sabancı holdingleri, Mobil, BP, Shell gibi petrol şirketleri izlemiştir (Asna, 1998: 191).

Dr.Öğr.Üyesi Filiz ÇETİNKAYA

# TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

1970'li yıllardan itibaren, bu dönemde gerçekleşen halkla ilişkilerle ilgili gelişmeler aşağıda özetlenmektedir.

- 1971 yılındaki İdari Reform Danışma Kurulu Raporu'nda halkla ilişkilerle ilgili bazı önerilerde bulunulmuştur. Raporda, merkezi halkla ilişkiler hizmetlerini yerine getirmekle görevli Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün Devlet Enformasyon Teşkilatı adı altında yeniden örgütlenmesi önerilmiştir (Ertekin, 1983: 68).
- 1972 yılında Halkla İlişkiler Derneği kurulmuştur. Derneğin ilk başkanı M. Alâeddin Asna'dır. 1978 yılında başkanlık görevini Betül Mardin devralmıştır (Peltekoğlu, 2007: 130).
- 1974 yılında ülkemizin ilk halkla ilişkiler ajansı olan A&B açılmıştır. Ajans, M. Alâeddin Asna tarafından kurulmuştur (Asna, 1998: 128).
- 1975 yılında Başbakanlık Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı göreve başlamıştır. Bu birim, 1976 yılında Halkla İlişkiler ve Enformasyon Dairesi Başkanlığı adı altında çalışmalarına devam etmiştir (Ertekin, 1983: 92).
- 1976 yılında Başbakanlık, halkla ilişkilerle ilgili bir genelge yayınlamıştır. Bu genelgeyle, kamu kuruluşlarında en üst yöneticiye doğrudan bağlı olacak halkla ilişkiler birimlerinin kuruluş çalışmalarına başlanması istenmiştir. Bu istek doğrultusunda ilk aşamada, on bakanlıkta halkla ilişkiler birimleri hemen kurulmuştur. (Ertekin, 1983: 91-92).



---

BU DERS NOTLARININ HAZIRLANMASINDA;

KALENDER, A., PELTEKOĞLU, Z.F., BAYÇU, S., ERGÜVEN, M.,S., YILMAZ, R.,A., OKAY, A., GÖZTAŞ, A. ve BECERİKLİ, S., (2018). HALKLA İLİŞKİLER, T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2713 AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1676, ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI.

KİTABINDAN YARARLANILMIŞTIR.

Dr.Öğr.Üyesi Filiz ÇETİNKAYA